

УДК 340.5

*Полатайко Ірина Володимирівна,
аспірант кафедри теорії та історії держави і права
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького*

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї В АНТИЧНУ ДОБУ ТА У ПЕРІОД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

У даній науковій статті автором висвітлено генезу формування правової ідеології у структурі романо-германської правової сім'ї у Античну добу та в епоху Середньовіччя. За результатами дослідження зроблено висновки про те, що правова ідеологія романо-германської правової сім'ї сформувалась на підґрунті давньоримського та давньогерманського права, в своїй основі має поєднання засад природного та позитивного права, передбачає поділ права за структурою (на приватне і публічне, матеріальне і процесуальне, регулятивне і охоронне), а також органічно передбачає можливість конвергенції з іншими правовими сім'ями сучасності.

***Ключові слова:** правова ідеологія, правова сім'я, правова система, романо-германська правова сім'я, правова ідеологія романо-германської правової сім'ї.*

Постановка проблеми. Питання порівняльно-правового аналізу різних правових сімей та правових систем сучасності неодноразово виступало предметом наукових досліджень, результати яких висвітлювались на рівні наукових статей, комплексних дисертаційних та монографічних досліджень.

Разом з тим, окремого наукового дослідження потребує такий елемент правової системи, як правова ідеологія. Особливо це стосується правової ідеології романо-германської правової сім'ї та правових систем, які до неї входять. Це пояснюється тим, що саме зазначена правова сім'я є первинною правовою базою ЄС, на основі якої розвивалось європейське право, а ідеології романо-германської правової сім'ї – її ідеологічним підґрунтям. При цьому також слід зауважити, що особливу увагу слід приділяти витокам даної правової сім'ї, її утворенню та подальшій динаміці у Античну добу та у період Середньовіччя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зауважити, що проблеми правової ідеології, її місце у правовій системі досліджували у тій чи іншій мірі В. Бабкін, М. Гуренко, В. Журавський, О. Зайчук, М. Костицький, А. Луцький, С. Максимов, Н. Оніщенко, В. Селіванов, В. Сіренко, О. Скакун, О. Скрипнюк, С. Сливка, В. Тацій, О. Тихомиров, Ю. Шемшученко та ін. Разом з тим, питання формування правової ідеології романо-германської правової сім'ї у Античну добу та у період Середньовіччя потребує окремого наукового дослідження.

Постановка завдання. Враховуючи сказане, метою даної статті є висвітлення особливостей формування правової ідеології романо-германської правової сім'ї в Античну добу та у період Середньовіччя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення та розвиток правової ідеології та її основних засад у рамках романо-германської правової сім'ї та у межах окремо взятих правових систем пройшло довгий етап. Як зауважив Рене Давид, а також В. Д. Ткаченко, С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов у праці «Порівняльне правознавство», романо-германська правова сім'я є першою правовою сім'єю. Сьогодні вона вважається найпоширенішою і найвпливовішою правовою сім'єю. Ця своєрідна першість романо-германського права визнається також англійськими та американськими представниками правничої науки. Як слушно зауважили вказані автори, загальноновизнаним центром романо-германської правової сім'ї є континентальна Європа. За останні століття спостерігається активне поширення цієї правової сім'ї за межі континентальної Європи [17; 20].

Якщо розглядати особливості становлення та поширення правових принципів та інститутів романо-германської правової сім'ї в цілому та її правової ідеології зокрема на різні країни світу, то тут слід зауважити, що В. Д. Ткаченко, С. П. Погребняк та Д. В. Лук'янов виділяють два основні шляхи поширення вищевказаних правових явищ:

1) шляхом насильницької експансії романо-германської правової сім'ї, що є наслідком колонізації європейськими країнами інших країн. Так, основні ідеї романо-германського права проникають в іспанські, португальські, французькі, голландські, бельгійські, німецькі, італійські колонії в Африці (наприклад, у Сенегал, Малі), в Азії (зокрема, в Індонезію, на Філіппіни), у країни Латинської Америки (Мексику, Перу, Бразилію тощо);

2) шляхом добровільної рецепції інших регіонів основних положень романо-германського права (йдеться, зокрема, про Туреччину, Японію, Південну Корею) [20].

Частково погоджуючись із вищевказаним твердженням, зауважимо, що можна виділити не два, а три основні шляхи формування, поширення та утвердження правових інститутів романо-германської правової сім'ї та її правової ідеології у різних країнах світу:

1) *генетичний шлях* – передбачає формування первинних основних засад вказаної правової сім'ї та її правової ідеології та подальший їх розвиток у межах європейських країн континентальної Європи, починаючи з античної Греції та Риму і закінчуючи сучасними державами (Франція, Італія, Іспанія, Португалія, Бельгія, Люксембург, Голландія, Німеччина, Австрія, Швейцарія і т. д.);

2) *добровільний шлях*, який базується на добровільній рецепції основних постулатів та засад правової ідеології романо-германської правової сім'ї в азійських державах, до яких слід віднести Туреччину, Південну Корею, Японію тощо;

3) *примусовий (насильницький) шлях*, який історично пов'язаний з експансією держав континентальної Європи на території Африки, Азії та Південної Америки, а отже – і насильницьким запровадженням правових інститутів та правової ідеології, що притаманні романо-германській правовій сім'ї. На теренах Африки це Сенегал та Малі, в Азії – Індонезія та Філіппіни, в Південній Америці – Бразилія, Мексика тощо.

Крім генези та шляхів поширення основних інститутів та ідеологічних засад романо-германської правової сім'ї методологічне значення для дослідження даної проблематики також має категоріально-понятійний апарат, за допомогою якого визначається сутність даної правової сім'ї.

Як зауважили В. Д. Ткаченко, С. П. Погребняк та Д. В. Лук'янов, для позначення даної правової сім'ї вживаються наступні терміни:

1) романо-германська правова сім'я. Цей термін, який є найпоширенішим у порівняльному правознавстві, був обраний для того, щоб віддати належне спільним зусиллям, що здійснювалися одночасно університетами латинських і германських країн.

Саме їх діяльність відіграла вирішальну роль у процесі становлення і розвитку романо-германського права;

2) сім'я континентального права. Цей термін покликаний підкреслити принципову різницю між романо-германським правом, що виникло на Європейському континенті, та загальним правом, що виникло на Британських островах;

3) сім'я цивільного права. Цей термін активно використовується компаративістами країн англо-американської правової сім'ї. Його поява пояснюється тим, що зазначена правова система базується на римському цивільному праві і саме цивільне право визначає своєрідність розглянутої правової сім'ї [20].

На наш погляд, з точки зору витоків (генези) досліджуваної правової сім'ї, найбільш коректним формулюванням буде «романо-германська правова сім'я». Це пояснюється тим, що її витоками стали основні постулати та ідеологія давньоримського права та права германських народів.

Назва «сім'я континентального права», по-перше, є не зовсім коректною з тих міркувань, що принципи та ідеї досліджуваної правової сім'ї вийшли далеко за межі Європи, поширилися на терени країн Азії, Африки та Америки. По-друге, вживання даного терміну лише з метою його відмежування від англо-американської правової сім'ї також втратило свою актуальність, оскільки останнім часом прослідковується зближення та взаємопроникнення (конвергенція) цих правових сімей.

Що ж стосується формулювання «сім'я цивільного права», то, по-перше, його не можна виправдати лише походженням від римського цивільного права, оскільки вплив на формування постулатів та ідей досліджуваної правової сім'ї впливали не лише давньоримські правові традиції, а й аналогічні положення правових систем германських народів. По-друге, крім приватноправових (в т. ч. і цивілістичних) аспектів, для досліджуваної правової сім'ї також притаманні і публічно-правові аспекти, що проявилось у поділі структури права на приватне і публічне право.

Далі слід акцентувати увагу на становленні засад правової ідеології у рамках романо-германської правової сім'ї.

Враховуючи сказане, у цьому ракурсі слід здійснювати дослідження правової ідеології як невід'ємного складового елемента правової системи та механізму правового регулювання. Саме тому особливості втілення засад правової ідеології у рамках романо-германської правової сім'ї доцільно розглянути у контексті становлення її ключових правових систем, починаючи з античної доби. Тут слід акцентувати увагу на давньоримському праві, а особливо – на Законах XII таблиць. Як зауважив Б. Й. Тищик, появу цього збірника римська історія відносить до 451-450 рр. до н.е. Як засвідчують стародавні історики, запис і публікація законів були проведені з ініціативи плебеїв, котрі цього наполегливо вимагали, оскільки існуючі звичаї і закони довільно тлумачились патриціями, що захопили владу в державі і використовували неписане право виключно у своїх інтересах. Під тиском плебеїв 451 р. до н.е. було обрано комісію з десяти осіб (децемвірів) для запису законів. Незважаючи на протести плебеїв, до складу комісії увійшли тільки патриції, яким надавалися найширші повноваження. Того року не обирали ні консулів, ні народних трибунів. Однак упродовж року децемвіри не встигли закінчити роботу над складанням зводу законів. Вона була продовжена наступного року комісією вже в іншому складі: до неї було введено п'ять патриціїв і п'ять плебеїв. Висічені децемвірами на 12 мідних дошках закони були виставлені у центрі Рима до загального відома і увійшли в історію як Закони XII таблиць [19, с. 330 – 331].

Завдяки Законам XII таблиць у правовому регулюванні фактично було утверджено правило «*Dura lex sed lex*» (Поганий закон, але це закон). По суті це заклало ідеологічні

засади визнання закону основним джерелом права на майбутні роки у даній правовій сім'ї, а по-друге – утвердило принцип верховенства закону.

Це нормативний рівень становлення основних ідей досліджуваної правової сім'ї, однак слід також звернути увагу на її доктринальний рівень – рівень розвитку юридичної науки та формування засад правової науки у її межах. У інституціях Юстиніана згадується два види джерел:

1) закон і інші норми, що виходять від державних органів та зафіксовані ними у письмовій формі;

2) норми, що складаються в практиці (правові звичаї та ін.).

За ознакою форми джерел римляни поділяли право на писане і неписане. Більш широкий зміст і інший зміст вкладається в поняття «джерело права», коли мова йде про джерела пізнання римського права. У даному випадку до джерел права відносять, перш за все, численні правові та інші пам'ятки, які містять юридичні норми та інші дані про право. Інституції представляють собою підготовлену в 50-60-і рр. II ст. н. е. запис лекцій Гая. Складаються вони з чотирьох книг, кожна з яких розглядає певне питання регулювання суспільних відносин. Книги в свою чергу діляться на титули, які поділені на параграфи [7].

Якщо розглядати структуру Інституцій Гая детальніше, то вона включала 4 Книги: 1) Книга 1 «Про осіб»; 2) Книга 2 «Про речі»; 3) Книга 3 «Про зобов'язання»; 4) Книга 4 «Про позови» [7].

Як вбачається з аналізу структури та змісту Інституцій Гая, крім державницьких (публічно-правових) аспектів, в основі романо-германської правової ідеології лежать також приватно-правові аспекти (питання правового статусу особи, правове регулювання майнових і зобов'язальних відносин, захист особистих прав.

Таким чином, римське право намагалось сформувати у правовій ідеології наступні постулати: 1) утвердження принципу верховенства закону (через формування та утвердження правила «закон є закон», «поганий закон, але закон»); 2) поділ права на публічне (таке, що стосується державних інтересів) та приватне (право, яке визначає інтереси окремих осіб); 3) визнання серед джерел права, з одного боку, нормативних актів (наприклад, Законів XX таблиць та інших актів), а з іншого боку – правової доктрини у формі науково обґрунтованих розробок юристів (наприклад, Інституції Гая).

У період Середньовіччя вектор формування романо-германської правової сім'ї в цілому та її правової ідеології зокрема у зв'язку із занепадом Риму перемістився до ранньофеодальних германських держав. При цьому, однією із перших пам'яток того часу, які відображали основи правової ідеології романо-германської правової сім'ї того часу, стала Салічна Правда.

Як зазначається у науковій літературі, «Салічна правда» – це збірник звичайного права західних салічних франків. Первинний текст «Салічної правди», записаний, ймовірно, за наказом Хлодвіга або за його життя на початку VI ст., до нас не дійшов, але зберігся в численних списках VIII – IX ст. Основним змістом «Салічної правди» є тарифи вергельдів – судових штрафів – і зведення про форми судочинства. Із 66 статей, які вважаються найбільш давніми за походженням, 7 статей присвячені сімейним відносинам, власності і успадкуванню. Ставши законом могутнього Франкського королівства, «Салічна правда» до XI ст. витіснила норми всіх інших правд, крім Лангобардської, і є найважливішою пам'яткою господарського, державного та суспільного устрою, побуту і правосвідомості салічних франків [13; 18].

Аналіз змісту Салічної правди дозволяє визначити наступні особливості становлення засад правової ідеології тогочасної ранньофеодальної держави:

1) утвердження ідеології поєднання звичаїв та права у регулюванні суспільних відносин. Як зауважив І. Д. Мудрак, Салічна правда – це не стільки звід законів і не кодекс, а фіксований у даному акті перелік правових звичаїв [12, с. 79];

2) формування ідеології переходу від поняття «власність на людину (раба)» до поняття «власність на землю (аллод)». На думку О. А. Жидкова, право франків свідчить і про початок майнового розшарування франкського суспільства. У Салічній правді йдеться про панську челядь або дворових слуг-рабів (виноградарів, конюхів, свинопасів і навіть золотих справ майстрів, що обслуговують панське господарство). Разом з тим Салічна правда свідчить про достатню міцність общинних порядків, про общинну власність на полях, луках, лісах, про рівні права общинників-селян на общинний земельний наділ. Саме поняття приватної власності на землю в Салічній правді відсутнє. Вона лише фіксує зародження аллода, передбачаючи право передачі наділу у спадок по чоловічій лінії. Подальше поглиблення соціально-класових відмінностей у франків і було безпосередньо пов'язано з перетворенням аллода в первісну форму приватної феодалної земельної власності [6, с. 264-265];

3) зниження ролі приватного права (як у правовому регулюванні, так і у правовій ідеології суспільства) з одночасним зростанням ролі публічного права. Це проявилось у тому, що зміст приватного права обмежувався окремими значимими звичаями в земельних або сімейно-родових відносинах і нормами судового та кримінального права. Як зауважує Л. М. Бостан, у той же час домінували норми, що були присвячені охороні привілеїв церкви або корони. Більше того, саму державну силу правди підкреслювали спеціально видані укази, що супроводжували її текст [1, с. 167];

4) утвердження на ідеологічному рівні поділу права на регулятивне і охоронне, однак з наданням переваги охоронному (у першу чергу – кримінальному) праву. Як зазначив Л. М. Маймескулов, Салічна правда, як більшість інших варварських правд, була насамперед зводом кримінальних покарань. Покарання за варварським правом переслідувало двояку ціль: а) спокутувати провину злочинця з метою задовольнити родичів потерпілого (щоб запобігти нескінченій кровній помсти або саморозправи); б) оберігати дотримання «королівського миру», тобто встановленого і визнаного владою суспільного порядку [8, с. 208].

Подальший процес розвитку романо-германської правової сім'ї та правової ідеології у її межах зазнав розвитку у праві Візантії. Тут важлива роль відводиться такій правовій пам'ятці, як Еклога. Даний період розвитку правової ідеології у рамках зазначеної правової сім'ї характеризувався наступними рисами:

1) поєднання у рамках досліджуваної правової системи таких джерел, як нормативно-правові акти та правова доктрина. Як зазначається у науковій літературі, на межі VII-VIII ст. правова система Візантії характеризується тим, що поживляється законодавча діяльність візантійських імператорів і юридичних шкіл. Законодавство підтримують не тільки правом, але і власним досвідом візантійських юристів [4];

2) взаємодія правової системи та правової ідеології з релігійною ідеологією. Як видно зі змісту Еклоги, у ній в повній мірі проявилось вплив християнської релігії і моралі, і посилення на Євангеліє використовувалися для обґрунтування ряду правових положень. Особливо глибоко християнські ідеї проникли в шлюбно-сімейне право (титули I-VII) [15];

3) формування та утвердження у правовій ідеології засад поділу права на національне та міжнародне. Зокрема, серед додатків до Еклоги найбільше значення мав Морський закон, який в Західній Європі здобув популярність як Родоський морський закон. Складання цієї збірки відноситься до VII-VIII ст. У ньому були зібрані правові звичаї, що склалися в практиці античної та середньовічної морської торгівлі. Морський закон містив

правила, що відносяться до судноводіння, перевезення вантажів і пасажирів, фрахтуванню судів, викидання вантажу в разі небезпеки на море (так звана аварія), розподіл прибутків і збитків між судовласником і власником вантажу і т.п. Окремі норми цього збірника застосовувалися в міжнародній торгівлі аж до XV ст. [4; 15];

4) відносно самостійне (автономне) існування релігійної ідеології у рамках держави. Це пояснюється тим, що складовою частиною правової системи Візантії було церковне право, яке складалося в основному з постанов вселенських соборів і патріархів. Важливе місце тут належить рішенням Вселенського Трульського собору в кінці VII ст., який затвердив офіційний корпус канонів і заборонив використовувати «помилкові канони» або ж канони, не санкціоновані яким-небудь іншим Вселенським собором. На основі визнаних норм церковного права, а також частково і імператорського права склалися особливі збірки – Номоканони (найбільшу популярність мав Номоканон, розроблений в VI ст. Схоластики), зміст яких періодично оновлювався. Так, наприклад, Номоканон в редакції XI століття містив важливе положення, згідно якого відміняв законодавство Юстиніана, а «Базилики» тим самим ставали єдиним діючим правом Візантії [2].

У період розвинутого Середньовіччя знову видозмінюються старі та формуються нові особливості правової ідеології у рамках тих чи інших правових систем континентальної правової сім'ї. Зокрема, у Німеччині правова ідеологія набуває наступних особливостей:

1) утвердження ідеології виборності вищих державних органів влади та ідеї станового парламентаризму. Прикладом цього є Золота булла 1356 р. Як зазначив В. І. Орленко, за її змістом узаконювався порядок обрання імператора курфюрстами (князями-виборцями, а саме: архієпископами Тріра, Кельна, Майнца, світським князем Саксонії, Бранденбурга, Пфальца та королем Чехії), а також час і місце виборчого з'їзду й детальний регламент виборчої процедури (постійним місцем виборчого з'їзду курфюрстів було проголошено м. Франкфурт-на-Майні, в якому курфюрстери повинні були збиратися за запрошенням архієпископа Майнського не пізніше, ніж через три місяці після того, як імператорський престол стане вакантним, і обирати імператора простою більшістю голосів) [14, с. 78].

Крім того, Золота булла визначала наступні особливості:

1) правова ідеологія виборності, станового парламентаризму та вищого правосуддя:
а) курфюрстери мали право зобов'язувати німецького імператора двічі (під час виборів і після коронації) підтверджувати права та привілеї, котрі вони отримали від нього до дня виборів; б) колегії курфюрстів мали право на своїх щорічних з'їздах приймати рішення з найважливіших питань внутрішньої та зовнішньої політики, що були обов'язковими для короля; в) вони ж наділялися вищими судовими повноваженнями, зокрема й правом суду над імператором та відстороненням його від влади; г) у даному документі визначалися ранги й обов'язки курфюрстерів та закріплювалися за ними привілеї – монетна, гірнична, соляна, лісна, судова, ринкова, мисливська, митна регалії (монопольне право), а також юрисдикція над єврейським населенням [5];

2) утвердження ідеології посиленого захисту державного ладу та класичних релігійних засад суспільства засобами інквізиційного процесу. Такі ідеологічні засади отримали юридичне закріплення у німецькому кримінальному кодексі «Кароліна» 1532 р. За даним нормативним актом, під злочинами розумілися порушення «королівського миру», посягання на встановлений правопорядок. Крім того, «Кароліна» утвердила новий вид судового процесу – пошуковий (інквізиційний). Виділялися декілька стадій інквізиційного процесу. На першій стадії дізнання встановлювався факт учинення злочину і збиралася інформація щодо злочинця. На другій стадії загального розслідування проводився

попередній допит звинувачуваного, який брався під варту. На третій стадії – спеціального розслідування збиралися докази для осуду злочинця. Докладно допитувалися обвинувачений та свідки. Серед доказів на перший план виходить власне зізнання звинуваченого (без нього неможливо було остаточно засудити злочинця), тому до підозрюваного могли бути застосовані тортури. Закон регламентував застосування тортур. Вони проходили у присутності судді, двох судових засідателів та писаря. Підставою для їхнього застосування слугували наявні докази проти певної особи (свідчення двох свідків) або «підозри» («дурна слава» людини). Зізнання під тортурами повинне було записуватися після їх завершення і підтверджуватися через день, а також відповідати іншим доказам у справі. Слідство не обмежувалося часовими рамками. На четвертій стадії судового засідання постановлявся вирок. Він міг бути не тільки обвинувальним, а й виправдувальним, але міг «залишити під підозрою» обвинувачуваного [9; 10; 11].

Що ж стосується феодальної Франції, то із встановленням феодалізму пережитки родових звичаїв остаточно втратили своє значення. Зросла роль церковного, канонічного права, особливо у шлюбно-сімейних відносинах. У Франції протягом кількох століть не було єдиної системи права. На півдні країни майнові суперечки вирішувались на основі норм римського права. Тут систематизація юридичних норм почалася раніше, тому південь Франції називали країною писаного права. На півночі країни переважало звичаєве право, яке відображало інтереси феодалів. Звичаї цієї місцевості називались кутюмами. Знать чинила шалений опір намаганням легістів кодифікувати кутюми. Перші збірники кутюмів з'явилися у XV ст. [3].

Юристи виявили зацікавлення римським правом. Його вивчали в університетах, з урахуванням загальних норм римського права розв'язували складні юридичні казуси. Проте церква прагнула не допустити широкого застосування римського права, намагаючись розширити сферу дії канонічного права. Це протиборство закінчилося поразкою церкви. З посиленням королівської влади римське право дістало широке визнання, відбувалася його рецепція. Одночасно зросло значення королівських актів: едиктів, декларацій, ордонансів. У період абсолютизму найбільшу силу мали королівські едикти і ордонанси.

Отже, для феодальної Франції з ідеологічних позицій можна виділити наступні ознаки: 1) поєднання у рамках однієї правової системи ідеологічних засад звичаєвого (кутюмного), канонічного (католицького) та римського права; 2) збереження та розвиток на базі університетів ідеології римського права, а отже – розвиток правової доктрини як джерела права; 3) ідеологія вищої (домінуючої) юридичної сили нормативно-правового акта у період абсолютизму (у формі королівських едиктів та ордонансів) [16].

Висновки. Таким чином, правова ідеологія романо-германської правової сім'ї сформувалася на підґрунті давньоримського та давньогерманського права, в своїй основі має поєднання засад природного та позитивного права, передбачає поділ права за структурою (на приватне і публічне, матеріальне і процесуальне, регулятивне і охоронне), а також органічно передбачає можливість конвергенції з іншими правовими сім'ями сучасності.

Список використаних джерел

1. Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посібник / Л. М. Бостан, С. К. Бостан – 2-ге вид. перероб. й доп. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 730 с.
2. Візантійське право [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1842112058634/pravo/vizantiyske_pravo.

3. Держава і право феодальної Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://udik.com.ua/books/book-1885/chapter-76459/>.
4. Еклога [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ram-yatniki-v%D1%96zant%D1%96jskogo-prava-viii-xiv-st>.
5. Золота булла 1356 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lawbook.online/gosudarstva-zarubejnogo-pravo/113-zolota-bulla-16650.html>.
6. История государства и права зарубежных стран: Учебник для вузов: В 2 ч. – Ч. 1. / Под общ. ред. д.ю.н., проф. О. А. Жидкова и д.ю.н., проф. Н. А. Крашенинниковой. – 2-е изд., стер. – М.: Норма, 2004. – 624 с.
7. Інституції Гая як джерело римського права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Institucii_Gaya_kak_istochnik_rimskogo_prava.html.
8. Історія держави і права зарубіжних країн : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко; за ред. Л. М. Маймескулова. – Х.: Право, 2011. – 520 с.
9. Кароліна 1532 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Germany/XVI/1520-1540/Karolina/text.phtml?id=5935>.
10. «Кароліна» – кодекс феодального права Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://knowledge.allbest.ru/law/3c0a65625a3bc78a4c53b88421306c27_0.html.
11. Кодекс «Кароліна» 1532 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1745021844459/pravo/karolina>.
12. Мудрак І. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: Курс лекцій / І. Д. Мудрак. – Ірпінь, 2001. – 137 с.
13. Народження Середньовічної Європи. Салічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://history.vn.ua/book/world1/235.html>.
14. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн / В. І. Орленко. – 3-є вид. стереотип. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В. – 244 с.
15. 15. Основні пам'ятники візантійського права VIII-XIV ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zen.in.ua/seredn%D1%96>.
16. Право Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1860080644457/pravo/frantsiya>.
17. Рене Давид. Основные правовые системы современности / Давид Рене; Перевод с французского доктора юридических наук, профессора В. А. Туманова. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://royallib.com/book/rene_david/osnovnie_pravovie_sistemi_sovremennosti.html.
18. «Салічна правда» – пам'ятка ранньофеодального права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-2197-1.html>.
19. Тищик Б. Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу: Навч. посібник / Б. Й. Тищик. — Львів: Світ, 2001. — 384 с.
20. Ткаченко В. Д. Порівняльне правознавство. Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / В. Д. Ткаченко, С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов; За ред. В. Д. Ткаченка. – Х.: Право, 2003. – 274 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/4249/35>.

Полатайко И. В. Формирование правовой идеологии романо-германской правовой семьи в античные времена и в период средневековья

В данной научной статье автором освещены генеза формирования правовой идеологии в структуре романо-германской правовой семьи в античные времена и в эпоху

Средневековья. По результатам исследования сделаны выводы о том, что правовая идеология романо-германской правовой семьи сформировалась на основе древнеримского и древнегерманский права, в своей основе имеет сочетание принципов естественного и позитивного права, предусматривает разделение права по структуре (на частное и публичное, материальное и процессуальное, регулятивное и охранительное), а также органично предусматривает возможность конвергенции с другими правовыми семьями современности.

Ключевые слова: правовая идеология, правовая семья, правовая система, романо-германская правовая семья, правовая идеология романо-германской правовой семьи.

***Polatayko I. V. The formation of the legal ideology of the Roman-German legal family
in ancient times and in the Middle Ages***

In this scientific article the author outlines the genesis of the formation of legal ideology in the structure of the Romano-German legal family in ancient times and in the middle century. According to the results of the study, conclusions are drawn that the legal ideology of the Roman-German legal family was formed on the basis of Roman and ancient German law, in its essence has a combination of the principles of natural and positive law, provides for the division of law by structure (into private and public, material and procedural, Regulatory and protective), and also organically provides for the possibility of convergence with other legal families of our time.

Key words: legal ideology, legal family, legal system, Romano-German legal family, legal ideology of the Romano-German legal family.

Надійшла до редакції 6 березня 2017 р.

